

*Т. В. Іванова,
д. держ. упр, професор, професор кафедри менеджменту зовнішньоекономічної
діяльності підприємств, Національний авіаційний університет*

DOI: 10.32702/2306-6814.2019.6.77

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ОБСЛУГОВУЮЧОЮ КООПЕРАЦІЄЮ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

*T. Ivanova,
Doctor of Science in Public Administration, professor, professor of the Department
of Management of Foreign Economic Activity of Enterprises, National Aviation University*

**PUBLIC ADMINISTRATION OF SERVICE CO-OPERATION OF AGRICULTURAL TERRITORIES:
PROBLEMS AND PROSPECTS OF DEVELOPMENT**

У статті зазначено, що поглиблення євроінтеграційних процесів в Україні вимагають нової моделі публічного управління сільськими територіями. Визначено роль і значення обслуговуючої кооперації у розвитку сільських територій та територіальних громад. Розглянуто світовий досвід публічного управління обслуговуючою кооперацією в умовах децентралізації влади. Доведено, що обслуговуюча кооперація є ключовим механізмом самоорганізації сільських товаровиробників, захисту невеликих селянських, фермерських господарств від недобросовісних посередницьких структур; кооперативні формування є ефективним механізмом побудови нових суспільних відносин та вирішення соціально-економічних проблем сільських територій. Представлено основні проблеми розвитку обслуговуючої кооперації в Україні. Стверджується, що обслуговуюча кооперація у розвинених країнах світу — це основа розвитку сільських територій та економічної самодостатності територіальних громад.

The article states that deepening of European integration processes in Ukraine requires a new model of public administration of rural areas. The role and importance of service cooperation in the development of rural territories and territorial communities are determined. The world experience of public management with a cooperative co-operation in the conditions of decentralization of power is considered. It is proved that cooperative formations are an effective mechanism for constructing new social relations and solving socio-economic problems of rural territories. Implementation of state policy in the field of public administration of rural areas requires the use of effective models, actions, normative and legal and economic provision of state regulation mechanisms that together will form the preconditions for sustainable development of territories in general, and rural, in particular. Public

management of rural areas is closely linked to the problems of choosing effective areas and instruments for ensuring the development of rural communities and service cooperatives as their economic basis. The state policy in this area is oriented on the development of a model for the development of management of rural cooperatives, adapted to the World standards. The formation of cooperative forms of management, including serving co-operatives, is one of the priority directions of the formation of sustainable development of territories. The need for the development of agricultural cooperatives, primarily servicemen, is an objective necessity in market conditions, as they accelerate transformational changes not only in the development of rural areas and communities, but also in the economy of the country as a whole. The problem of developing the service cooperatives of rural areas is a complex social socio-economic problem that requires effort at all levels of governance and the formation of a civil society. Effective functioning of service cooperatives is a guarantee of effective activity not only of cooperation participants, but also ensures the sustainable development of the territory as a whole, and rural areas, in particular.

Ключові слова: державна політика, публічне управління, сільські території, обслуговуюча кооперація, регіон, сталий розвиток.

Key words: state policy, public administration, rural territories, servicing cooperation, region, sustainable development.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Реалізація державної політики у сфері публічного управління сільськими територіями потребує застосування ефективних моделей, дій, нормативно-правового та економічного забезпечення механізмів державного регулювання які сукупно складуть передумови для сталого розвитку територій в цілому, і сільських, зокрема.

Публічне управління сільськими територіями напряму тісно пов'язане із проблемами вибору ефективних напрямів та інструментів забезпечення розвитку сільських територіальних громад і обслуговуючої кооперації як їх економічної основи.

Політика держави у цій сфері зорієнтована на побудову моделі розвитку управління обслуговуючою кооперацією сільських територій, адаптованої до Світових стандартів. Оскільки як самостійна система, сільські території об'єднують сільську поселенську мережу, природні та людські ресурси, соціальну і виробничу інфраструктуру на селі.

Становлення кооперативних форм господарювання, в тому числі і обслуговуючих кооперативів є одним із пріоритетних напрямів формування сталого розвитку територій.

Необхідність розвитку сільськогосподарських кооперативів, насамперед обслуговуючих, є об'єктивною необхідністю в ринкових умовах, оскільки вони прискорюють трансформаційні зміни не лише у розвитку сільських територій і громад, але й в економіці країни в цілому.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблемам сталого розвитку територій, в тому числі і сільських, присвячено публікації вчених України: В.І. Лугового, О.Г. Осауленка, О.Ю. Оболенського, А.Е. Величка, М.К. Орлатого, Ю.О. Луненка, В.А. Пуліма, О.М. Могильного, В.М. Вакуленка.

Теоретичні та методологічні аспекти управління обслуговуючою кооперацією сільських територій досліджували М.П. Гриценко, М.Й. Малік, П.Т. Саблук, В.К. Збарський, Р.Я. Корінець.

Позитивно оцінюючи здобутки вчених якими опрацьовано значний масив наукових знань та опубліковано низку наукових праць, слід зазначити, що окремі аспекти публічного управління обслуговуючою кооперацією сільських територій є недостатньо висвітленими та потребують подаль-

ших науково-практичних розвідок, особливо питання формування ефективної моделі розвитку сільських територій, адаптованої до світових стандартів.

МЕТА СТАТТІ

Мета наукової статті полягає в дослідженні наукових і практичних аспектів публічного управління розвитком обслуговуючої кооперації сільських територій.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Поглиблення процесів європейської і світової інтеграції, посилення взаємозалежності економік різних країн в глобальному та регіональному вимірах, повсюдність процесів децентралізації влади, які в останні десятиріччя відбуваються в Україні, породжують нові виклики і тим, самим, актуалізують необхідність пошуку ефективних механізмів публічного управління територіальним розвитком.

Реалізація державної політики в цій сфері потребує застосування ефективних моделей, комплексів дій, нормативно-правового забезпечення механізмів державного регулювання, які сукупно створюють передумови для сталого розвитку територій в цілому, і сільських, зокрема.

Становлення наукових досліджень у сфері публічного управління сільськими територіями пов'язане із проблемою вибору ефективних напрямів та інструментів забезпечення розвитку сільських територій, яка особливо гостро постала перед Україною в період трансформації суспільних відносин і становлення ринкової економіки.

Сьогодні очевидно, що регулювання розвитком сільських територій з боку держави є недостатнім і характеризується погіршенням економічної, соціальної і демографічної ситуації [8, с. 53].

Усе очевиднішою стає необхідність розробки та впровадження в практику управління більш ефективних механізмів державного регулювання комплексного розвитку сільських територій, що передбачають розробку та впровадження відповідної стратегії та сприяння підтримки системи їх самоуправління.

Враховуючи те, що дієвою державної регіональної політики в Україні не вироблено, розробка системи механізмів державного регулювання територіального розвитку має не тільки теоретичне, але й вагоме практичне значення.

Комплексне вивчення державної політики та її аналізу у сфері територіального розвитку, проведений науковцями підтверджують той факт, що в основі державного регулювання розвитку сільських територій повинна бути парадигма сільського розвитку, що передбачає надання визначальної ролі у цьому процесі сільському соціуму, а не аграрній сфері.

Традиційний набір методів та інструментів державного впливу на розвиток сільських територій має базуватись на чітко визначених пріоритетах [9, с. 176].

На наш погляд, найбільш важливим важелем у розвитку сільських територій є розбудова інститутів кооперації взагалі, і обслуговуючої, зокрема.

Комплексний розвиток територіальних громад тісно пов'язаний з розвитком обслуговуючої кооперації, що стала найбільш поширеною формою кооперативного руху багатьох країн Європи і світу кінця 20 і початку 21 ст.

Принцип ефективної організації територіальних громад на основі розвитку різноманітних форм кооперації визначені у міжнародних документах, прийнятих міжнародним корпоративним альянсом і схвалених Міжнародною організацією Праці та Організацією Об'єднаних націй [2, с. 154].

Встановлено, що в кооперативному секторі світової економіки зайнято понад 800 млн осіб, а послугами підприємств користується близько половини населення планети [1].

Світовий та вітчизняний досвід поширення ефективно діючих обслуговуючих кооперативів свідчить про їх високий економічний та соціальний ефекти [5]. На сьогодні створення таких форм організації праці в аграрному секторі є одним із дієвих механізмів підвищення ефективності маркетингової та збутової діяльності виробників, а отже, розвитку територіальних громад в умовах децентралізації.

По-суті обслуговуюча кооперація є ключовим механізмом самоорганізації сільських товаровиробників, захисту невеликих селянських, фермерських господарств від недобросовісних посередницьких структур та залежності від них [6, с. 3].

Довгострокова перспектива державної політики у цій сфері діяльності повинна враховувати, насамперед, те, що кооперативний рух у всьому світі — це об'єднання сільськогосподарських виробників задля задоволення як власних соціальних і економічних потреб, так і перспектив розвитку регіону і держави. Адже саме через кооперацію можливо досягти структурних перетворень, адаптувати населення сільських територій до стрімких змін в умовах трансформації суспільних відносин.

Кооперація, на переконання провідних науковців у цій сфері, є однією з важливих форм ведення господарства в аграрному секторі [3, с. 201].

Обслуговуюча кооперація сприяє [6, с. 5]:

По-перше, підвищенню ефективності виробництва через оптимізацію витрат товаровиробників на придбання засобів виробництва.

По-друге, розширенню доступу виробників до агросервісних послуг, більш ефективному використанню каналів збуту, досягненню міцних позицій на ринку.

По-третє, створення додаткових робочих місць у сільській місцевості, поліпшення соціального захисту населення, підвищення рівня розвитку територіальних громад.

Особлива важлива роль обслуговуючої кооперації у розвитку сільських територій проявляється в умовах реалізації політики децентралізації. Адже саме через розвиток кооперативних форм господарювання створюються умови для формування конкурентного підприємницького середовища та розвитку громад.

Кооперативні формування є досить ефективним механізмом об'єднання і згуртування населення

сільських територій, побудови нових суспільних відносин та вирішення соціально-економічних проблем жителів сільських територій [7].

На наш погляд, це справедливо лише за умови, якщо обслуговуючі кооперативи відповідають основним міжнародним принципам кооперації.

На практиці обслуговуючі кооперативи змушені здійснювати свою діяльність у вкрай недосконалому правовому полі.

Варто зауважити і на відсутність достатньої державної підтримки у розвитку обслуговуючої кооперації.

У цілому сучасна політика держави спрямована лише на підтримку діючих кооперативів, при необхідності підтримки і розвитку нових.

На наш погляд, саме відсутність такої підтримки негативно позначається на поширенні обслуговуючої кооперації в державі.

Традиційний набір методів та інструментів державного впливу на розвиток сільських територій має доповнюватись формуванням нових інституцій: агенцій регіонального розвитку, страхових компаній, бізнес-інкубаторів, місцевих і регіональних гарантійних фондів.

ВИСНОВОК

У результаті проведеного дослідження слід констатувати, що проблема розвитку обслуговуючої кооперації сільських територій — це складна суспільна соціально-економічна проблема, яка потребує зусиль на всіх рівнях управління та формування громадського суспільства.

На сьогодні потенціал обслуговуючої кооперації в Україні залишається нереалізованим. Між тим саме обслуговуюча кооперація у розвинених країнах світу — це основа розвитку сільських територій та економічної самодостатності територіальних громад.

Особливо важлива роль обслуговуючої кооперації в економічному та соціальному розвитку сільських територій в умовах децентралізації влади на місцях.

Отже, ефективне функціонування обслуговуючих кооперативів запорука ефективної діяльності не лише учасників кооперації, а й забезпечує сталий розвиток території в цілому, і сільських територій, зокрема.

Література:

1. The International Co-operative Alliance: офіційний веб-сайт [Електронний ресурс] / Международный кооперативный альянс. — Режим доступу: <https://ica.coop/en/thealliance>
2. Бурик З.М. Державне регулювання сталого розвитку України: теорія та практика: монографія / З.М. Бурик. — Львів: Вид-во Простір-М., 2017. — 384 с.
3. Величко А.С. Формування обслуговуючих кооперативів. Дієвий шлях сталого розвитку сільських територій / А.Е. Величко // Вісн. Дніпропетр. держ. аграрно-економ. ун-ту: наук.-теорет., наук.-практ. журнал. — 2013. №2 — С. 201-204
4. Гриценко М. Чому в Україні не розвиваються сільськогосподарські кооперативи [Електронний ресурс] Я.М. Гриценко. — Режим доступу: https://galinfo.com.ua/news/chomu_v_ukraini_ne_rozvyvayutsya_silskogospodarski_kooperatyvy_108592.html

galinfo.com.ua/news/chomu_v_ukraini_ne_rozvyvayutsya_silskogospodarski_kooperatyvy_108592.html

5. Кооперація — пріоритет № 1 у стратегії розвитку громад [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://mit5na-gromada.org.ua/news/kooperatsiya-prioritet-l-u-strategiyi-rrozvitku-gromad.html>

6. Малік М.Й. Проблемні питання розвитку кооперації та інтеграційних відносин і АПК / М.Й. Малік, Ю.Я. Лузан // Економіка АПК. — 2010. — № 3. — С. 3—9.

7. Непочатенко О.О. Сучасний стан та перспективи розвитку обслуговуючої сільськогосподарської кооперації в Україні / О.О. Непочатенко, О.Т. Прокопчук — [Електронний ресурс] — Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=zhpumus_2014_84_22

8. Орлатий М.К. Розвиток сільських територій України (1990-2010 роки): моногр. / М.К. Орлатий, І.Ф. Гнибіденко, І.М. Демчак [та ін.] / За ред. М.К. Орлатого. — К.: НДУ "Укragропромпродуктивність", 2012. — 752 с.

References:

1. The International Co-operative Alliance, available at: <https://ica.coop/en/thealliance> (Accessed 4 September 2018).
  2. Buryk, Z.M. (2017), *Derzhavne rehuliuвання staloho rozvytku Ukrainy: teoriia ta praktyka* [State regulation of sustainable development of Ukraine: theory and practice], Prostir-M, L'viv, Ukraina.
  3. Velychko, A.S. (2013), "Formation of service cooperatives. An effective way of sustainable development of rural areas", *Dnipropetr. derzh. aharno-ekonom. un-tu: nauk.-teoret., nauk.-prakt. Zhurnal*, vol. 2, pp. 201—204.
  4. Hrytsenko, M. (2012), "Why do not agricultural cooperatives develop in Ukraine?", available at: https://galinfo.com.ua/news/chomu_v_ukraini_ne_rozvyvayutsya_silskogospodarski_kooperatyvy_108592.html (Accessed 20 April 2012).
  5. Co-operation is the priority number 1 in the community development strategy, available at: <http://mit5na-gromada.org.ua/news/kooperatsiya-prioritet-l-u-strategiyi-rrozvitku-gromad.html> (Accessed 5 April 2015).
  6. Malik, M.J. (2010), "Problematic issues of development of cooperation and integration relations and agro-industrial complex", *Ekonomika APK*, vol. 3, pp. 3—9.
  7. Nepochatenko, O.O. (2014), "Current state and prospects of development of service agricultural cooperation in Ukraine", available at: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=zhpumus_2014_84_22 (Accessed 20 February 2014).
  8. Orlatyj, M.K. (2012), *Rozvytok sil's'kykh terytorij Ukrainy (1990—2010 roky)* [Development of rural areas of Ukraine (1990—2010)], NDU "Ukrhroplomproduktivnist", Kyiv, Ukraine.
- Стаття надійшла до редакції 01.03.2019 р.*